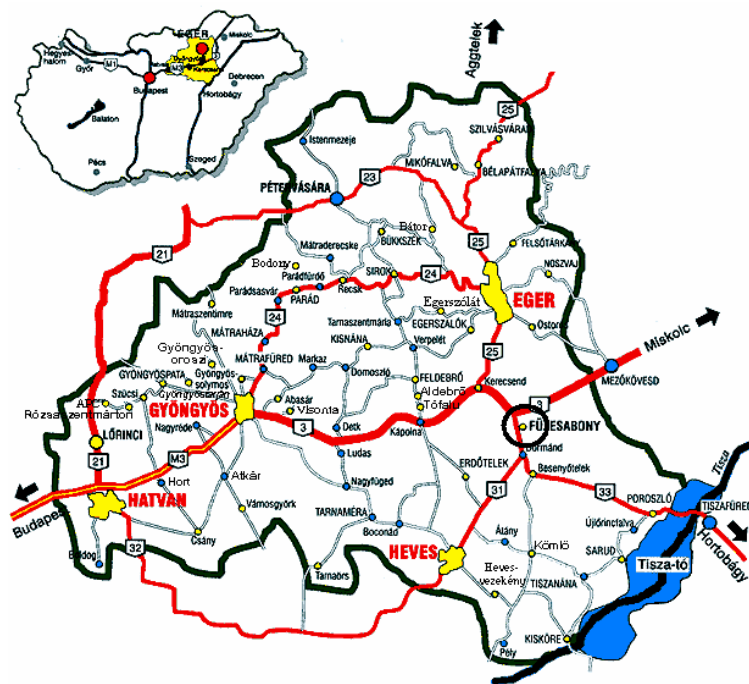

EÖTVÖS JÓZSEF FŐISKOLA – MŰSZAKI FAKULTÁS

Heves – megye , illetve Füzesabony természetföldrajzi és vízrajzi adottságai, legfontosabb vízgazdálkodási problémái

Készítette:
Úri Zoltán
Építőmérnök hallgató
1.évfolyam
11.tk.

Baja
2006

Heves megye természet földrajza

Heves megye az Északi - Középhegység és az Alföld határterületeit foglalja magában. A két nagytáj találkozási vonala fokozza a térség változatos arcát, mivel az Északi-középhegység több részéből tevődik össze természetföldrajzi, geológiai adottságánál fogva. A térség természetföldrajzi határai: északon a Heves-Borsodi-dombság, keleten a Bükk-hegység nyugati fele, délen az Alföld északi perem a Tiszával, Nyugaton a Zagyva-völgy.

A megye területe 3637 km², az ország területének 3,9%-a.

A Zagyva és a Tarna között helyezkedik el az ország legmagasabb hegysége, a Mátra. Eredetét és felépítését nézve a Kárpátok vulkanikus eredetű, belső övezetének tagja. Néhány kisebb triász mészkőrög kivételével a Mátra nagy része vulkáni eredetű. A Mátra felszíni formái változatosak. Tönkösödése miatt az elsődleges vulkáni formákat elvesztette. A lejtők és a völgyek formája tükrözi a tektonikus mozgásokat és a kőzetek minőségét. A Közöponyi –

Mátra a Mátrabérc fennsíkjára, a Galytető és a Kékes csoportjára bomlik. A Mátrabérc környékén van hazánk legmagasabban fekvő települése Mátraszentimre.

A Keleti-Mátra erősen letarolt tönkökből álló vonulata a Kékestetőtől a Tarna - völgyig terjed. A hegység keletre fokozatosan alacsonyodik. A Mátra északi lába nagyrészt dombsági tájat mutat, melyről a vulkanikus

takaró erősen lepusztult. A Mátraalja a hegység Alföldre tekintő elővidéke. Felszínét a folyók enyhén hullámossá alakították.

A megye keleti részén merőben más természetű, hazánk legtagozottabb mészköves formákat mutató hegysége a Bükk helyezkedik el. Az alapzatát alkotó kristályos tönköt a karbon korszak elejétől a juráig tenger borította, amelyből nagyrészt ókori és középkori agyagpalát, mészkövet rakott le. A hegység fő tömegét triász mészkő építi fel. Alaktani

szempontból a Bükk-hegység három fő részre illetve szintre, a Magas-Bükk mészkőszikrára (800-900 m), a kevésbé ellenálló, palás rétegbe ágyazott, leszakadt mészkőrögökre (500-700 m) és a hegység környezetét alkotó harmadkori dombságok területére lehet osztani. A megyében a Magas-Bükk és a Délnyugati-Bükk egy része helyezkedik el. A magas-Bükk központi mészkőfennsíkja a Bükk-plató. A Bükk-plató felszíne ugyan hullámos, de egyenletes magasságú peremkövek tagolják. Ilyenek például a Bél-kő, a Tar-kő. A fennsík peremén helyezkedik el a Bükk legmagasabb pontja az Istállós-kő (959 m). A Magas-Bükkben emeletes barlangrendszerek alakultak ki. A Bükk-plató kiemelkedése miatt víztelenné vált forrásbarlangok magasan fekszenek, a ma élő források alacsonyabb járatokból bújnak elő. A hegység másik fő területe a Délnyugat-Bükk. Meredek lejtőit V alakú völgyeikkel a patakok erősen tagolják, köztük előbb merész formájú, majd ellankásodó gerincek futnak ki sugárirányban.

A Közép-Tiszavidék a „Nagyrona”-i folyószabályozások előtt szabad ártér volt, ahol a széles sávban meanderező folyók alakították a felszínt. A Tisza nagy térségben letarolta a pleisztocén hordalékkúpokat. A felszín felépítésében a pleisztocén képződmények közül az ártéri, vagy mocsári lösz a legelterjedtebb.

A Közép-Tiszavidékhez kapcsolódó Hevesi-ártér kb. 40 km hosszúságban és 15-18 km szélességben kíséri a Tiszát. Az ártér az alföld mélyvonalában helyezkedik el, és a miocéntól a jelenkorig folyamatosan süllyedt. A 2000m vastagságot is meghaladó pannon üledékre kb. 200 m-es pleisztocén rétegsor települt. Felszínét holocén lösz-iszap, valamint réti agyag takarja.

Az észak-alföldi hordalékkúp-síkság alig észrevehetően válik el a Mátraalja és a Bükkalja törmeléklejtő övezetétől. A vidék mélységbeli magvát a bükki jellegű középkori üledékek alkotják. A lezökkenő triász alaphegységet harmad- és negyedkori rétegek temették be. A hordalékkúp-síkságot az északról érkező jégkorszaki folyók és patakok építették fel, emiatt az üledék északról dél felé fokozatosan finomabbá válik. A jégkorszak és a jelenkor határán az alföldperemi süllyedékek és a Tisza-árok kialakulása miatt nőtt az erózióbázis, amiatt bevágódtak pleisztocénkori hordalékkúpjukba. A síkság Heves megyére eső nyugati részét a Zagyva, középső területén a Gyöngyös, a Tarna és a betorkolló mátrai patakok, keleten a Laskó és az Eger patakok hordalékkúpjai építik fel.

Az észak-magyarországi medencék a Mátra és Bükk északi homlokterében helyezkednek el. A harmadkori medencék felszíne dombvidéki jellegű.

A Felső - Zagyva és Tarna közti dombságot, valamint a Gömöri - Hevesi dombságot foglalja magában. Egercsehi körzetében miocén széntelegek vannak. A harmadkor és a

negyedkor határán tektonikus mozgások a területet erőteljesen feldarabolták, majd a külső erők munkája révén dombsággá alakult a vidék.

A megye klímáját befolyásolja a hegyvidék és az alföldi terület közötti 400-900m-es szintkülönbség. A felszín erős függőleges tagoltsága miatt igen változatos éghajlati sajátosságok, mikroklímák jellemzik. Az évi középhőmérséklet 8-10 °C alatt, a D-i részen 10 °C felett van. A két külön tájegység minden éghajlati elemre rányomja a bélyegét. A hegyvidék hűvös, de kiegyenlítettebb éghajlatával részben az alföldi területen melegebb, de kontinentálisabb klíma jellemző. A csapadékeloszlás kedvező: a hegységek magasabb szintjein eléri az évi 800-900 mm-t és évi eloszlása egyenletes. A déli terület 550-600 mm csapadékot kap. A déli alföldi terület csapadékelosztása nem olyan egyenletes, mint a hegyvidéken. Maximuma kora nyáron van, a nyári félévben 350-450 mm, a téli félévben 250-350 mm csapadék hullik. Télen a magasabb csúcokat 100 napig, az alföldi területeket 30-40 napig borítja hó.

Heves megye vízrajza

Folyók

Heves megye forrásokban nem mondható gazdagnak. Oka ennek egyrészt a hegységek kőzete, mely nem kedvez a forrásképződésnek, másrészt az a körülmény, hogy a dombokat és hegytetőket, – különösen a Mátrától éjszakra eső fennsíkon – megfosztották a csapadék gyűjtését elősegítő erdőktől, s így a kevésszámú forrás is, a melegebb nyár folyamán, többnyire kiapad. Tavasszal, vagy felhőszakadások alkalmával megduzzadnak ugyan a patakok, sőt néha nagy károkat is okoznak, de a nyár folyamán annyira kiapadnak, hogy csak a fenéken csörgedezik csekélyke víz.

Tisza

A Tisza vízgyűjtőjét, a folyók pályáját évmilliók alatt a külső és belső felszínalakító erők, vagyis egyrészt a kéregmozgások és a vulkáni tevékenység, másrészt a víz és a szél alakították mai formájára.

A szorosabban vett tiszai vízrendszer kialakulásának kezdete a harmadidőszak végére, nagyjából 1,5 millió évvel ezelőtre esik. A pliocénben a hegytömbök több szakaszban történt kiemelkedése következtében hazánk területén zárt medence alakult ki, - a Pannon beltenger - amely a korszak végére folyamatosan feltöltődött. Ebben az időben az Északi- és Északkeleti-Kárpátokból lefolyó vizek a mai Ér, Berettyó vonalán igyekeztek a Pannon-medence legmélyebb pontja felé és ide ömlöttek az Ős-Maros völgyének közvetítésével az Erdélyi-medence és a Bihar-hegység vízfolyásai is. A pleisztocén időszakban a Tisza medrének alakulását döntően a helyi jellegű tektonikus változások határozták meg. Jelentős mozzanat a Bodrogek-Szatmári-síkság mérsékelt megsüllyedése és a Nyírség erőteljesebb megemelkedése, amelyek következtében a folyó elhagyta az Ér-Berettyó-Körösök menti útvonalát, pályája északra tolódott és észak-nyugati kanyarra kényszerült az Alföld északi peremén. További útvonalát a Bodrogek-ből a hortobágy-kunsági és a borsodi-hevesi-jászsági területek határán ugyancsak süllyedékek jelölték ki. E mederváltozások során a Tisza keresztezte jobb parti mellékfolyóit és több ágra szakadt. Vize egyrészt a mellékfolyók régi medrében, másrészt a süllyedések által kijelölt új mederben folyt tovább. A Tiszának Tokajtól délre levő folyásától is számos kiágazás vezetett az általa elhagyott régi medrekben a sárréti depresszió felé.

Zagyva

A Tisza mellékfolyói közül legtekintélyesebb a Zagyva. Ez Nógrád megyében, a Zagyva nevű községnél ered s Nádújfalu mellett lép a megye területére. Mátraverebélyig határt alkot Heves és Nógrád megyék közt, majd délre fordulván, Pásztó, Szentjakab, Szurdokpuszpöki, Apc községek érintésével, miután két ízben is Nógrád megye területére lépett, Hatvan mellett folyik el, s onnan egészen a Pest megyei Boldog községig határvonalat alkot Heves és Pest megyék közt. Szolnok fölött ömlik a Tiszába.

Tarna

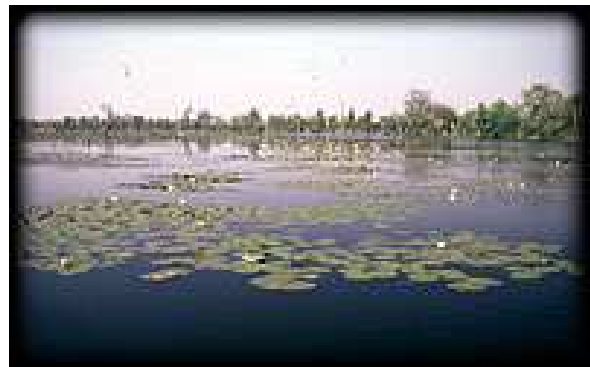
Második folyóvize a megyének, s egyszersmind legnagyobb vízgyűjtője a Tarna, mely Istenmezeje fölött lép be a megyébe. A Tarna mellékfolyói jobbról: a Szúcsi fölött eredő Ágói patak, melyet Jákóhalma mellett vesz föl, a gyöngyöspatai, a szárvágyi, a Nagy- és Mérges patakokkal bővült Gyöngyös patak, a Bene patak és a Tarnócza patak, melyek Tarnaörs fölött egyesülvén, éppen a megye határán ömlenek a Tarnába. Balról a Tarna fölveszi a váraszói, szt.-domonkosi, a széki csermelyeket és Aldebrő alatt a vele párhuzamosan folyó Kigyós patakot.

Laskó

Harmadik folyóvíz a Laskó patak, mely Szúcs határában ered s Bátor, Bakta, Egerszalók, Demjén, Kerecsend, Füzesabony, Mezőtárkány községek mellett elhaladva, Sarud fölött ömlik a Tisza-tóba.

Tisza-tó

A Kisköre és Tiszavalk közötti folyószakasz felduzzasztásával a Tisza hullámterében létesült a Tisza-tó, amely 127 km²-nyi kiterjedésével a Kárpát-medence második legnagyobb kiterjedésű állóvize lett. A duzzasztást a Kiskörei vízlépcső 1973-as üzembe helyezése tette lehetővé. A Tisza-tó mai képezének kialakulása hosszabb folyamat

eredménye, aminek következtében egymástól habituálisan, hidrológiai, hidrobiológiai jellemzőikben markánsan eltérő vizek jöttek létre. A Tisza-tó egészét tekintve ökológiai szempontból a sekély-tó típusú tározók közé sorolható, de a nagyfokú mozaikosságot jól jelzi, hogy található a területen mocsár, sekély-tó, kopolya, dévér-szinttájú nagy-, közepes és kisvízfolyás. A duzzasztás hatására a terület mederviszonyai jelentősen átalakultak; nagymértékű a feltöltődés és megváltozott a mederanyag is. A tározótérben az árasztás óta a makrofita növényzet aránya a nyílt vízfelülethez viszonyítva fokozatosan növekszik.

Füzesabony természetföldrajzi és vízrajzi adottságai, fontosabb vízgazdálkodási problémái

A füzesabonyi régió területe délnek lejtő üledékes síkság. Ennek talajrétegeiben - 120-500 méter mélyen - tiszta rétegvíz található, amely a környék településeinek artézi kútjait táplálja (táplálta). A talajvíz 2-4 méter mélységben található, kémiai jellege: kalcium-magnézium - hidrogénkarbonátos, kemény; szulfáttartalma a település közelében emelkedik.

Füzesabony határában folyik a Laskó - patak, melynek vízhozama igen csekély, főleg azóta, hogy Egerszalókon víztárolót építettek. 1999-ben mégis igen komoly károkat okozott egy heves nyári esőzés sorozat. A város egy része, valamint a 33.sz. főút egy szakasza víz alá került. Ezen problémát abban látom, hogy évtizedek óta nem volt karbantartva a patak medre, tele van bokrokkal, nádasokkal, valamint a gátak sem voltak karbantartva, néhol félig meddig el is voltak bontva. A heves esők miatt hirtelen keletkezett árhullám a fenti problémák miatt csak lassan tudott levonulni, a hiányos gátaknál pedig ki tudott lépni a medréből. A mezőgazdasági területeken lévő, elhanyagolt vízelvezető árkok miatt a kitört víz visszavezetésével is problémák voltak. A meder karbantartása a mai napig várat magára, bár a gátak karbantartásához már hozzá fogtak. A mezőgazdasági területeken lévő árkok

karbantartása a mai napig várat magára.

A felszín legnagyobb tengerszint feletti magassága 137 méter (a határ legészakibb pontján).

Energiahordozók, ásványi anyagok: Füzesabony keleti és nyugati határrészében lignittelep húzódik. A külterületeken több helyen nyitottak kavics- és homokbányát, melyek készlete jelentős.

Erdőterület: 2-3%.

Talaj: A településen közepes, ill. jó minőségű 18-20 aranykorona értékű középkötött föld van, ami szántóföldi művelésre igen alkalmas. A természetes növényzetét füzes – nyáras ligetek, ártéri erdőmaradványok, lágyszárú fajok jellemzik. Állatvilága változatos, az alföldi jellegnek megfelelő; főleg az apróvadas állomány jellemző.

Ivóvízellátás

A vízvezeték-hálózat hossza a városban 52 km. A lakások 93%-a van bekapcsolva a vezetékes vízálózatba. Az 1 év alatt szolgáltatott vízmennyiség négyötödét a lakosság fogyasztja el. Füzesabony vízellátása 8 kútról történik, melyekből egy biztonsági tartalék, kettő pedig selejtezésre vár. Az üzemelő 5 kútból 3 mélyfúrású. 13 közterületi kifolyót lehet igénybe venni a településen.

Nagy probléma, hogy az üzemelő 5 kútból az egyik sekélyfúrású, így a nitrát tartalma nagyobb az egészségügyi határértéknél. A 3 mélyfúrású kútban viszont az egészségügyi határértéket megközelítő, vagy kismértékben meghaladó vas és mangán tartalom mérhető, minek hatására a lakosságot zavaró esztétikai, íz és szaghatások lépnek fel. Ezen probléma kiküszöbölésére a Vízmű és az Önkormányzat évek óta próbált állami támogatáshoz jutni melyet meg is kapott 2004 telén, s a vas – és mangántalanító épülése 2005 tavaszán el is kezdődött.

Csatornázás, szennyvízkezelés

1999-ben a város egész területén kiépült a csatornahálózat. A város Besenyőtelek községgel együtt fogott hozzá a beruházáshoz, amelyben egy, 1150 m³/nap kapacitású szennyvíztisztító mű bővítés szerepelt. A rákötés minden lakás esetében lehetséges. Ezzel a város nagy lépést tett az Európai Unió feltételrendszerének megfeleltetéséhez. Gond azonban, hogy a magas csatorna díjak miatt csak nehézkesen folyik az ingatlanok rácsatlakozása a hálózatra. Ez irányban az Önkormányzatnak ösztönző lépéseket kellene tenni.

Források:

A terület – és településfejlesztés földrajzi alapjai Heves megyében
Eger 1986
(Szerkesztő: Dr. Bodnár László)

Heves vármegyei ismertető és adattár
Budapest 1936
(Szerkesztő: Dr. Ladányi Miksa)

Heves megye vízföldtani adottságai
Eger 1986
(Kiadja: Heves Megyei Vízmű Vállalat)

Heves Megyei Vízmű Rt. Füzesabonyi Üzemegység : Kútkataszter c. táblázata

<http://fuzesabony.hu>

<http://www.vizugy.hu>